

Бойко Віктор Степанович

Я — той, що іде до людей...

Автори геніальних віршів не завжди уважні та співчутливі до інших. Тим цінніші й дивовижніші ті поети, чия душа розкрита навсідч, хто знаходить силу і снагу вислуховувати кожного, підставляти плече, на шкоду власному комфорту виборювати для когось нележку правду життя. А колись – чи то вночі на кухні, чи вранці в тісній електричці записують окрайцем олівця поезії – живі, пульсуючі, небайдужі.

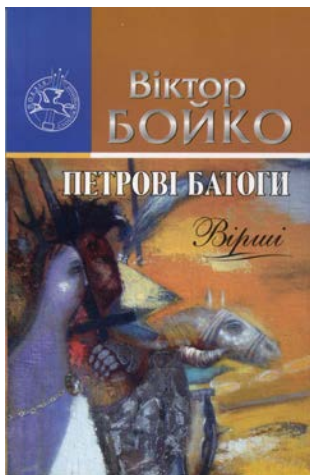
Віктор Степанович Бойко народився 15 жовтня 1946 р. в снт. Козача Лопань на Харківщині в родині шевця. Згодом батькову працю поет опише у віршах: «Авжеж, відтанцюють / за чоботи ті і за ті черевики, / що батько пошив не малі й не великі». Та, окрім ремесла, певно, з дитинства пізнав від батьків найголовнішу науку – науку людяності.

Хоча В. Бойко й математик за фахом (вищу освіту здобув у Харківському державному університеті, Харківському державному педінституті), проте на Слобожанщині та й на всій Україні його знають як громадського діяча, діяча культури – поета, перекладача, наставника молодих літераторів. Коло діяльності митця вражає: робота в Українському фонді культури, сприяння створенню Харківського літературного музею, спорудженню Меморіалу жертв фашизму в

Дробицькому яру, пам'ятників Г. Сковороді й Г. Квітці-Основ'яненку, встановленню меморіальних дошок В. Еллану-Блакитному, Г. Хоткевичу, Х. Алчевській, М. Кульчицькому, письменникам, які мешкали в будинку «Слово» тощо. Віктор Бойко активно підтримує актуалізацію фольклору на Слобожанщині, зокрема організує концерти театру народної музики України «Обереги», бере участь у етнографічних експедиціях... Цей список можна продовжувати не на одну сторінку.

Найцікавіше для читача дізнатися про літературну діяльність В. Бойка. Член Національної спілки письменників України та АУП, він є автором близько півтора десятка книг лірики, упорядником чисельних антологій, пише вірші для дітей, прозові твори, перекладає з білоруської, вірменської, молдовської, румунської, німецької, польської, російської, французької мов. Чималій кількості творчої молоді вказав він дорогу в літературі, підготував до друку, відредагував сотні книг вихованців та колег. Зупинимось детальніше на його поетичній творчості.

Лірика В. Бойка цілісна, високохудожня, вписана в контекст української літератури вісімдесятників, дев'яностників, двотисячників... Завдяки мікрообразам із сьогодення вона є абсолютно сучасною. Проте важливо вказати на непроминальну рису цих поезій – глибину, безкінечну чесність, безкомпромісність, уміння автора вслухатися не лише в себе, а й у світ. Це протиставляє постать поета нігілізму й витребенькам деяких постмодерністів і являє читачеві виважене, людяне, справжнє слово.

Провідними мотивами творів В. Бойка є мотиви часу, пам'яті, душевної чистоти, творчості, усього українського як справжнього й рідного тощо.

Майстер влучного образу, чудовий редактор, В. Бойко добирає виключно важливі слова як для кожного рядка поезій, так і для назв збірок. Цікаво, що всі вони, місткі, одно- чи рідше двослівні, сумарно демонструють домінанти, провідні характеристики художнього світу митця: «Пролог» (як перша спроба пера), «Земні турботи» (як щоденна праця; приземлене, недуховне, але все ж неуникне, при чому кожному необхідно лишатись людиною), «Обличчям до багаття» (як символ відкритості, небайдужості, знак прийняття будь-яких труднощів у житті), «Битий шлях» (земна дорога людини), «Зазимки» (як перша паморозь старості), «Планида» (доля), «Яв» (розуміння, що все відбувається насправді та межа з небуттям тонка), «Суголосся» (важливість чути й бути почутим, вміти співати й жити в унісон), «Петрові батоги» (оберіг; прив'язаність до землі; за віруваннями, петрів батіг був у руках апостола Петра, коли той ішов

землею), «Назовсім» (ступінь довіри, при якому щось – картинку, цукерку, дружбу, вірші, себе – віддають, не чекаючи на повернення). Ці доміанти звучать у віршах кожної збірки. Художній світ автора від книги до книги лишається сталим, за винятком того, що поет із часом робить усе більший акцент на філософському осмисленні світу, з роками й набутим досвідом поет вдивляється в себе та в навколишнє гостріше й водночас мудріше.

Якщо говорити про перші збірки В. Бойка, то там часто присутні «соціальні замальовки» – вірші з образами різних людей, історії котрих автор пропускає через своє світосприйняття. Приміром, лірику книги «Обличчям до багаття» умовно можна розділити на три частини. Перша подає галерею образів, які корелюють із поняттями рідного, теплого. Тут і бабуся, котра пришиває зелену стрічку – хвоста повітряному змію, хоча й не знає законів фізики, і змії летить; і хлопчачки, які граються –

Давайте, хлопці, гратись у війни
за білий світ, де люди, звірі, птиці
і де не страшно буде народиться
комусь цієї мирної весни.

Поміж тих образів – і образ героя, синонімічний авторові, поет переживає кожну із цих доль, співчуваючи, радіючи їхньому щастю й розділяючи їхні болі. Малого школяра зустрічає мати, а у фіналі героя осяє: «Та це ж мене стрічає мати, / а я не впізнаю її». Образ матері, мотив синівської любові часто звучать у творах митця, до цього додаються й образи поетових дітей.

Словесне оформлення віршів досконале, цікаво прочитувати авторські новотвори: «перекотипісня», «перекотищастя»,

Тож вилущую з колосся
теплі сонячні зернини
не для слів сонцеголосих,
а щоб мали їх усі –
і хлоп'ята сонцелиці,

і дядьки сонцеголові,
сонцегруді молодиці,
сонцерукі бабусі.

Звучать гострі, глибокі метафори: «Посадив мене дядько / стерегти його тишу», «Про що в нім шепчуть виспїлі зернята – / маленькі внуки яблуні старої?» тощо.

Якщо початок збірки демонструє образи людей із найближчого оточення автора, то далі (умовно друга частина книги) йдуть «ширші кола» – юрмальський музей, хоча й там щось є ніби від Сквороди, Рига, образ квітникарки, до котрої приїздить колишній солдат із Полтави. Третю частину книги становить «особиста» лірика, поет говорить про себе та про своє, тут звучать і любовні мотиви.

Як уже зазначалося, назви книг В. Бойка виконують змістотворчу роль, є маркерами художнього світу митця. Назва аналізованої книги, можливо, є словами з вірша «Коли мене обступить самота...», де йдеться про подорожнього, котрого герой пускає до себе в дім. І так його присутність, його тепло, людяність, доброта розраджують, що врешті героєві здається, ніби він сам прийшов із темноти, а цей незнайомець прихистив його, дав погрітись біля «щедрого свого багаття». Тож «обличчям до багаття» означає обличчям до людей, їхнього тепла, їхнього болю. Обличчям до когось – синонім прямого нелукавого погляду, коли людина стоїть на повен зріст перед життям. Образ багаття – непоодинокий в ліриці В. Бойка, постає ще й в інших віршах:

Ми замовкали,
а слова жили.
І наші душі
брав огонь на крила.
Ми чули світ
увиш, ушир, углиб.
Ми слухали.
Багаття говорило.

Про Й. С. Баха пишуть: «У його музиці є все». Щось подібне можна говорити й про В. Бойка. Усеохопність – риса його життя та його творів. Навіть форма поезій – переважно не мініатюри – мовби відтворюють намагання в кожному вірші передати якнайбільше, точніше – все. Це чоловіча, це Бойкова ґрунтовність, аж ніяк проте не синонімічна холодній раціональності. Це полум'яна, глибока, гостра всеосяжність.

Збірка «Битий шлях» продовжує теми попередньої книги. Звучить ностальгія, спогади про селянське коріння, про батька, дитинство. Назва є символом сходжених доріг, пережитих почуттів. Наприклад, поезія «Перепис» розповідає, як герой приходять фіксувати кількість населення й бачить, що в хаті живуть лише двоє старих, точніше «дві долі». Слово доля як синонім до «людини» тут якраз і ілюструє мотив битого шляху, адже «доля» – щось тягле, осяжне, зболене, зморене й водночас просвітлене, мудре. Старенькі дивляться у світ самі, бо «доньки повіддавані далеко», а сини вбиті на війні.

У збірці намічений і мотив земних турбот, що постане в назві наступної книги. У вірші «Чую – батько лаштує торбину» хлопчик не по-дитячому тонко сприймає події: «І моїм недитячим турботам / скоро, скоро настане пора»; у творі «Ридає патефон в сусідньому дворі...» читаємо:

А в кирзовій торбині чорний хліб
нестиме батько, ідучи з роботи,
а в нього теж такі земні турботи,
як і в усіх живущих на землі.

Знову говоримо про образи людей, пропущені автором через своє ліричне я, проте в цій збірці все більше звучить поетове особисте. Для В. Бойка важливе все, все турбує його, багато від чого робиться гірко, бо з віком, з досвідом усе глибше прозираєш суть речей. Меншає душевної легкості, порівняно з ранньою лірикою, адже «І ніколи мені угору глянуть. / І ніколи позаздрити тобі»

Розглянемо для контрасту книгу пізньої лірики митця – «Назовсім».

На початку звучать мотиви підсумковості, туги за відійшлим («У вічі

холодить, і час рубати дрова / з дерев, що вчора лиш ми називали – сад») і водночас смирення, розуміння, що кожному всього дано вдосталь, і зайвого не треба, й «Так холодно в світі, так людно і зелено, / що навіть додому вертатись не хочеться». Усе циклічне, лякає лише забуття.

У цій книзі, на відміну від перших збірок, чується гіркий сарказм у громадянській, соціальній ліриці: «Так тісно стало чомусь на білім світі – важко знайти без неукраїни місця», «Бомжиха до бомжа озветься з-під гірлянди, / ялинка ж і для них – сирітський, але рай», «Я жив і ріс в оселі кріпаків / безпаспортних, зате із трудовнями»,

Ростуть «Макдоналд'си» та «Біллі»
немов бур'ян, а чи трава,
стають героями дебіли...

Приватизація трива!

В епоху, коли матеріальне намагається знівелювати, замінити справжні цінності, як висновок звучить авторове «Не довіряймося ж вітрам, / щоб душ не вивіяли часом».

Барви збірки осінньо-зимові, підсумкові, й замерзле серце здатна відіграти тільки любов, тільки жива душа. Любовна лірика вплітається у збірку то як спогад, то як сьогодення з його атрибутикою:

Нагальна страшенно потреба
послати їй листа із освідченням
Інтернетом...

І сучасне звучить як споконвічне, як постійна потреба людини: «І так мені захочеться кохати, / як чорнобривцям чérвоно цвісти». І в цьому почутті з'єднується все:

Так споконвіку є либонь –
то в казку віруєш уперше,
то богу молишся уперто...
А вмерти не дає любов.

Вірші фінальної частини збірки оповідають про авторове повернення до села, до природи як до істинного, рідного, того, що йде від серця й дозволяє дихати на повні груди. Тільки чесну й незамулену душу можемо протиставити «вседержавному свинству», небуттю, забуттю й байдужості:

Торкають душу, та не рвуть струну, –
я на своїй землі, не в високості,
немов дістався до рідні не в гості,
додому щойно з мандрів повернувсь.

Не міг В. Бойко лишитися осторонь подій останніх років. Поетові болить війна, що точиться як навкруги, так і всередині кожного з нас, тому й відгукується В. Бойко на це чулими, викривальними й водночас сповненими тужливого жалю віршами:

Наснилася війна... І скрізь ворожі лиця...
По полю чорт гасав. З небес Господь дививсь.
За спиною мороз... Я пробував молитись...
Гриміла далина. Відлунювала вись.

Лірика митця, безперечно, є небуденним явищем в українській культурі та потребує подальшого ретельного дослідження. Творчість Віктора Степановича Бойка, його громадська, мистецька діяльність не покликана доводити жодних тез на кшталт «Краса врятує світ», «Поезія – це завжди неповторність, / Якийсь безсмертний дотик до душі» тощо. Це просто один із варіантів людського життя, при якому на перший план виведені поняття душевної сили, доброти, оберненості до людей, співчуття, чесної та безкомпромісної поезії.

Література

1. Бойко В. С. Битий шлях : Поезії. – К. : Молодь, 1989. – 104 с.
2. Бойко В. С. Назовсім : Вірші. – Х.: Майдан, 2013; 2015. – 236 с.
3. Бойко В. С. Обличчям до багаття: Поезії / [Худож. В. Є. Петренко]. – Х. : Прапор, 1984. – 47 с.